

**PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ
„SIKORKI”
DLA MIESZKANCÓW BLOKU PRZY UL. SIKORKI 15
W KRAKOWIE NA LATA 2010 - 2012**

Wstęp

Program Aktywności Lokalnej „Sikorki”, skierowany do mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15 w Krakowie jest odpowiedzią na problemy tej małej społeczności lokalnej, którą łączy wspólne miejsce zamieszkania – blok mieszkalny i jego najbliższe otoczenie.

Ze względu na położenie, standard socjalny, stan techniczny i wygląd, budynek mieszkalny przy ul. Sikorki 15 został odizolowany od innych form aktywności na obszarze dzielnicy. Szczelne ogrodzenia i zabezpieczenia stworzyło zarówno sąsiadujące z budynkiem osiedle „Fajny Dom”, jak i znajdujące się w okolicach firmy i zakłady pracy. Mieszkańcy bloku mają poczucie stygmatyzacji i odrzucenia z racji zamieszkania właśnie w tym miejscu. Instytucje i zarządzający miastem (ZBK, Rada Dzielnicy, MOPS) dostrzegają potrzebę zmiany, jednak do tej pory nie zostały wprowadzone skuteczne rozwiązania poprawiające sytuację lokatorów. Mieszkańcy bloku nie stanowią zorganizowanej wspólnoty i nie mają dodatkowego społecznego wsparcia. Młodzież zamieszkała w bloku zaczyna powtarzać negatywne wzorce życiowe charakterystyczne dla ich rodziców. Nastawienie na korzystanie z pomocy Państwa, brak lub nieudane próby podejmowania działań zmierzających do zmiany swojej sytuacji, to codzienny sposób życia mieszkańców bloku. Mają oni poczucie beznadziejności, odrzucenia, nie widzą możliwości poprawy swojej sytuacji.

Przypadek funkcjonowania mieszkańców tego krakowskiego bloku mieszkalnego jest w mikroskali przykładem społeczności zagrożonych wykluczeniem społecznym, których sytuacja w lokalnej społeczności jest konsekwencją mechanizmów opisanych w Strategii Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2009 – 2015 (załącznik do uchwały nr 240/2008 Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2008r):

„Wiele wskazuje na to, że w Polsce mamy do czynienia z obywatelską apatią, a deficyt demokratyczny jest naprawdę głęboki. Ludzie często koncentrują się przede wszystkim na swoich własnych sprawach, a sprawy publiczne obchodzą ich coraz mniej. Aby umożliwić obywatelom aktywne uczestniczenie w życiu publicznym, trzeba stworzyć im odpowiednie warunki i wyposażyć ich w konkretne zasoby i umiejętności, które takie uczestnictwo umożliwiają (str 42).”

Opis problemu

Blok przy ul. Sikorki 15 należy do Gminy Kraków. Jest położony na Osiedlu Łęg, w obszarze Dzielnicy XIV Czyżyny

Budynek, skonstruowany z myślą o przeznaczeniu biurowym, w 2004 roku został zasiedlony przez pogorzalców, osoby, które utraciły lokale w wyniku katastrof budowlanych lub uzyskały status uciążliwego lokatora. Część mieszkańców to także osoby eksmitowane z kamienic czynszowych Śródmieścia, Kazimierza czy Podgórze.

Budynek został przystosowany do potrzeb zasiedlenia, ale różni się od standardów obowiązujących w budownictwie mieszkaniowym. Architektura bloku to tak zwana „wielka płyta”. Wydzielono w nim 58 lokali mieszkalnych, piwnice oraz 4 lokale wspólne - jeden z nich traktowany obecnie jako nieformalne miejsce spotkań osób dotkniętych objawami niedostosowania społecznego.

Z powodu braku domofonu, dostęp do budynku pozostaje całkowicie poza kontrolą mieszkańców. Brudna, choć niedawno malowana klatka schodowa, brak miejsc wspólnych spotkań, ławek, placów zabaw, zaplanowanych „terenów zieleni” przyczyniają się do wrażenia ogólnego zaniedbania i „opuszczenia”. Brak jest bramy wjazdowej.

Bezpośrednie sąsiedztwo stanowią obiekty przemysłowe, siedziby firm oraz nowoczesne osiedle „Fajny Dom”. Dotychczas nie zostało ono całkowicie zasiedlone i składa się z lokali własnościowych oraz pomieszczeń przeznaczonych na usługi. Komfortowo wyposażone budynki są szczelnie odseparowane ogrodzeniami od bloku socjalnego i otaczających go zakładów pracy.

Krajobraz łączy w sobie elementy typowe dla terenu przemysłowego, z pozostałością zabudowy specyficznej dla dawnej wsi. Infrastruktura przestrzenna wyraźnie pokazuje, że mieszkańcy bloku socjalnego pozostają poza głównym nurtem życia społecznego, tworząc swoistą enklawę, zarówno w kontekście społecznym, jak i przestrzennym.

W budynku jest zameldowanych łącznie 212 osób - 109 kobiet, 103 mężczyzn. Znaczna część mieszkańców korzysta ze świadczeń pomocy społecznej i jest objęta pracą socjalną - na 58 mieszkań, 26 jest regularnie wizytowanych przez pracowników socjalnych. W wielu przypadkach u podstaw procesu marginalizacji i wykluczenia społecznego mieszkańców bloku leży utrata pracy lub niskie dochody osób pracujących. Źródłem bezrobocia jest nie tylko niski poziom wykształcenia, brak kwalifikacji zawodowych czy nieumiejętne poruszanie się po rynku pracy, ale również negatywny przekaz pokoleniowy, przejawiający się w powielaniu życiowych scenariuszy bezrobotnych rodziców i dziadków. Dorastająca młodzież ma trudności z prawidłową adaptacją społeczną.

Dodatkowy brak zewnętrznego wsparcia, ofert zorganizowanych form spędzania wolnego czasu i rozwijania własnych zainteresowań i umiejętności powoduje występowanie u tej grupy wiekowej symptomów niedostosowania społecznego.

Długotrwałe bezrobocie generuje również ubożenie osób i rodzin - w omawianej społeczności mieszkańców aż w 52 przypadkach występuje zadłużenie czynszowe, a więc w bloku jest jedynie 6 mieszkań, których lokatorzy radzą sobie z regulowaniem opłat. W 24 sprawach toczy postępowanie eksmisyjne, a 5 lokatorów już otrzymało wyroki orzekające eksmisję.

Znaczna część mieszkańców bloku korzysta z systemu zabezpieczenia społecznego i utrzymuje się z rent, zasiłków i różnego rodzaju świadczeń socjalnych., nie czując się zmotywowana do aktywności zawodowej i społecznej.

Ważnym problemem tej społeczności lokalnej jest sygnalizowany wzrost poczucia zagrożenia. VIII Komisariat Policji zanotował od w roku 2009 aż 84 środowiskowe interwencje. W 9 przypadkach Straż Miejska podjęła działania porządkowe związane z mieszkańcami bloku. Interwencje były spowodowane głównie zakłócaniem ciszy nocnej, niszczeniem mienia, zachowaniami pod wpływem alkoholu, domowymi awanturami, brakiem właściwej opieki nad dziećmi.

Problemy mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15 w Krakowie przedstawia poniższe zestawienie:

1. „Wykluczenie przestrzenne” – peryferyjne usytuowanie w obszarze poprzemysłowym, w sąsiedztwie zakładów produkcyjnych oraz nowoczesnego ogrodzonego osiedla „apartamentowców”, ograniczenie komunikacji miejskiej do 1 linii autobusowej, kursującej w znacznych odstępach czasu, brak miejscowych placówek służby zdrowia, osiedlowego sklepu ogólnospżywczego.

2. Poczucie „wykluczonego sąsiedztwa” i stygmatyzacji mieszkańców jako „gorszych” i „niebezpiecznych”
3. Zaniechanie budynku, niezagospodarowany teren wokół budynku – brak placu zabaw, ławek, zieleni etc. wynikające z niewielkiego poczucia odpowiedzialności za stan domu,
4. Zaległości czynszowe i trudne relacje z administratorem nieruchomości
5. Niski status materialny mieszkańców
6. Duży odsetek osób bezrobotnych
7. Problemy opiekuńczo - wychowawcze
8. Występowanie problemów uzależnienia od alkoholu
9. Występowanie zachowań destrukcyjnych społecznie – wandalizm
10. Brak zaangażowania w sprawy wspólnoty sąsiedzkiej, poczucia sprawczości i wpływu na sytuację związaną z miejscem zamieszkania
11. Brak zaufania do instytucji i wiedzy na temat sposobów rozwiązywania problemów, występujących w środowisku zamieszkania.
12. Brak wsparcia i zaangażowania otoczenia społecznego w działania na rzecz mieszkańców bloku socjalnego.

Sporządzony w oparciu o badania naukowe („Wykluczone sąsiedztwa. Społeczne aspekty rewitalizacji w przestrzeni wielkiego miasta” Bukowski, Jabłońska, Poziemska, Urząd Miasta Krakowa, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2007) socjologiczny portret mieszkańców bloku ukazuje zarówno ubóstwo, bezrobocie, niski poziom wykształcenia, mały wskaźnik uczestnictwa w wydarzeniach politycznych, kulturalnych, społecznych, jak i potencjał sąsiedztwa, które potrafi zintegrować swoje siły w ważnej dla społeczności sprawie. Za przykład jego istnienia może posłużyć petycja mieszkańców złożona w związku z zagrożeniem, jakie stanowią dla nich przejeżdżające TIR-y. Kapitał ten jednakże systematycznie słabnie, ponieważ podejmowane dotychczas inicjatywy mieszkańców nie przyniosły spodziewanych rezultatów, obniżając stopień poczucia wpływu na sytuację, „sprawczości”.

Cele Programu Aktywności Lokalnej

Występujące trudności w społeczności bloku mieszkalnego przy ul. Sikorki 15 stwarzają potrzebę podjęcia działań skoncentrowanych na wsparciu społeczności lokalnej w procesie samoorganizowania się i budowaniu kapitału ludzkiego. Społeczność bloku, przestrzennie odizolowana, ale charakteryzująca się obserwowalnym i potwierdzonym badaniami potencjałem społecznym, dzięki Programowi Aktywności Lokalnej otrzyma szansę tworzenia kontaktów zewnętrznych, zarówno o charakterze obywatelskim, jak i instytucjonalnym. Jeżeli projekt nie zostałby zrealizowany, więzi społeczne mogą ulec degradacji, a stopień wykluczenia i poczucia alienacji będzie się systematycznie pogłębiał, niszcząc istniejące zasoby.

Celem głównym Programu jest zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia i funkcjonowania społecznego mieszkańców bloku przy ulicy Sikorki 15 w Krakowie.

Cele szczegółowe:

1. wyposażenie osób pozostających bez zatrudnienia w wiedzę i umiejętności konieczne do

- zaistnienia na rynku pracy
2. wzrost kompetencji wychowawczych i kształtowanie postaw odpowiedzialnego rodzicielstwa
  3. kształtowanie umiejętności społecznie akceptowanego sposobu spędzania wolnego czasu, w tym przeciwdziałanie zjawiskom nadużywania alkoholu i wandalizmu
  4. wdrażanie profilaktyki zdrowotnej
  5. wzmacnianie poczucia tożsamości wspólnoty mieszkańców i odpowiedzialności za wspólne miejsce zamieszkania
  6. wydobycie potencjału organizacyjnego i wsparcie inicjatyw społeczności mieszkańców
  7. wzrost poczucia sprawczości mieszkańców w sprawach osobistych i zbiorowych
  8. włączenie lokalnej społeczności w politykę zarządzania sąsiedzkiego
  9. wdrażanie modelu współdziałania instytucji publicznych na rzecz mieszkańców
  10. zainicjowanie procesu zmiany wizerunku społecznego mieszkańców bloku
  11. zwiększenie zaufania beneficjentów projektu do instytucji publicznych

Charakterystyka grupy docelowej

Projekt adresowany jest do wszystkich mieszkańców bloku przy ulicy Sikorki 15 w Krakowie. Działaniami projektu objęta będzie grupa:

35 beneficjentów ostatecznych - 24 kobiety i 11 mężczyzn, zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu:

- bezrobocia i powiększającego się stopnia ubóstwa,
- dużego zadłużenia czynszowego i groźących postępowań eksmisyjnych.

Do grupy docelowej należą także osoby nieaktywne zawodowo:

- kobiety niepracujące z powodu opieki nad dziećmi i z tego tytułu korzystające za świadczeń socjalnych, w tym zasiłków wychowawczych i pielęgnacyjnych
- osoby uczące się w wieku 15-24 i nieprzystosowane do podjęcia pracy z powodu przekazanych w rodzinie wzorców wychowawczych i zawodowo – społecznych.

Projekt skierowany jest również do rodzin, w których dominują problemy opiekuńczo - Wychowawcze (skutkujące m.in. umieszczeniem dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych lub obejmowaniem rodzin nadzorem kuratorskim).

Adresatami projektu w tym zakresie jest:

- minimum 12 dzieci z takich rodzin, jako otoczenie beneficjentów ostatecznych.

W ramach działań na rzecz wykluczonej społeczności planuje się zaangażowanie lokalnych liderów i instytucji np. Rady Dzielnicy, Zarządu Budynków Komunalnych, ZIKiT, a także przedstawicieli biznesu - aktorów społecznych. Dzięki połączeniu różnych potencjałów środowiska lokalnego, poprzez włączenie w działania instytucji publicznych, sektora prywatnego oraz organizacji społecznych uda się przełamać poczucie wykluczenia społecznego mieszkańców ulicy Sikorki 15.

W budynku znajdują się 4 niewykorzystane pomieszczenia, ulegające systematycznej dewastacji. Projektodawcom udało się wstępnie ustalić, iż istnieje możliwość adaptacji ich do potrzeb projektu.

Odniesienia do dokumentów programowych:

Działania programu obejmują w podstawowych założeniach i celach wszystkich mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15. Zakładają współpracę z bezpośrednio oddziałującymi na ich jakość życia instytucjami miasta Krakowa i podmiotami znaczącymi dla Dzielnicy XIV Czyżyny.

Koncepcja Programu Aktywności Lokalnej wynika wprost z celu operacyjnego I -7 Strategii Miasta Krakowa - Tworzenie warunków udziału w rozwoju społeczności osobom i grupom zagrożonym wykluczeniem. W opisie celu podkreśla się, iż „do poprawy jakości życia grup zagrożonych marginalizacją dążyć należy przez wykorzystanie aktywności osób, rodzin i środowiska lokalnego, przy pełnym zaangażowaniu możliwości, środków i zasobów instytucji publicznych miasta Krakowa.”(str. 32). Tym samym realizacja programu ukierunkowanego na przeciwdziałanie marginalizacji oraz poprawę funkcjonowania społecznego i warunków życia tej małej społeczności lokalnej miasta Krakowa – mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15, jest w pełni uzasadniona.

Metodologia pracy

Praca w programie opierać się będzie na środowiskowej pracy socjalnej z zastosowaniem niektórych elementów metody CAL.

CAL (Centrum Aktywności Lokalnej) to metoda pracy w środowisku lokalnym i model instytucji inicjującej aktywność i rozwój społeczności lokalnej (za www.stowarzyszenie.cal.org.pl)

Centrum Aktywności Lokalnej, w oparciu o wiedzę dotyczącą sposobów organizowania środowiska lokalnego i rozpoznane potrzeby i zasoby tego środowiska, tworzy strategię rozwoju lokalnego.

Poprzez działania animatorów społeczności lokalnej (community workers) inicjuje różne formy aktywności społecznej.

Ponadto praca metodą CAL oznacza:

- posiadanie lub stworzenie realnego, fizycznego miejsca, które będzie służyć ożywianiu i integracji społeczności lokalnej (miejszem takim może być siedziba instytucji),
- tworzenie w środowisku koalicji na rzecz pracy w środowisku i wokół problemów,
- inicjowanie ruchów samopomocowych i obywatelskich,
- promowanie i wdrażanie pracy wolontarystycznej i zespołowej,
- inicjowanie lokalnych akcji i wydarzeń,
- działania w oparciu o programy i projekty.

Zgodnie z wytycznymi metody CAL, instytucją realizującą projekt jest działająca w rejonie Dzielnicy XIV Czyżyny i ul. Sikorki Filia Nr 9 Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

Do realizacji programu planuje się zatrudnienie animatora społeczności lokalnej oraz zespół specjalistów: moderatora zajęć grupowych, psychologa, prawnika, pedagoga oraz doradcę zawodowego.

Na zasadzie tworzenia koalicji na rzecz mieszkańców budynku, do uczestnictwa w projekcie zostaną również zaproszeni pracownicy i przedstawiciele Zarządu Budynków Komunalnych z os. Złotej Jesieni 14, Zarządu Infrastruktury Komunalnej i Transportu, Straży Miejskiej i Policji, Rady Dzielnicy XIV Czyżyny, miejscowej parafii oraz instytucji i organizacji działających w Dzielnicy, a także przedstawiciele i właściciele lokalnych firm, jako sponsorzy i partnerzy projektu.

W programie przewidziano także zastosowanie metody pracy socjalnej grupowej, planowane jest utworzenie grup edukacyjnych w zakresie nabycia umiejętności wychowawczych oraz kształcenia i rozwijania umiejętności zawodowych i kompetencji społecznych, a także utworzenie grupy rewalidacyjno – socjoterapeutycznej dla dzieci z rodzin szczególnie zagrożonych wykluczeniem i nieprzystosowanych społecznie (zajęcia grupowe w Środowiskowym „Klubie Sikorka” oraz pogotowie lekcyjne).

Metoda pracy socjalnej z indywidualnym przypadkiem zostanie zastosowana w programie w działaniu poradnictwa specjalistycznego, w tym poradnictwa prawnego, psychologicznego i rodzinnego, realizowanych w ramach instrumentu aktywizacji społecznej i dostępnego dla wszystkich mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15 oraz w formie usługi doradcy zawodowego, wspierającej aktywizację zawodową i realizowanej dla wytypowanych beneficjentów ostatecznych.

Organizacja pracy w programie

Program będzie realizowany przez Filię Nr 9 Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

Reguły i procedury komunikowania się oraz zasady obiegu i archiwizowania dokumentów w ramach programu będą zgodne z regulaminem organizacyjnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

Działania programu będzie koordynować animator lokalny, który w ramach swoich zadań będzie odpowiedzialny bezpośrednio przed kierownikiem Filii Nr 9.

W ramach PAL zatrudnieni zostaną specjaliści: prawnik, psycholog, pedagog, doradca zawodowy oraz moderator zajęć kompetencji społecznych, których działania będzie koordynował animator społeczny.

Wejdą oni w skład zespołu realizującego projekt. W ramach tego zespołu koordynator projektu i zarazem animator lokalny będzie współpracować z pracownikami socjalnymi z Filii Nr 9 MOPS, którzy zajmują się bezpośrednio sprawami świadczeń pomocy społecznej oraz prowadzeniem pracy socjalnej dla mieszkańców bloku przy ul. Sikorki 15.

Zakładane rezultaty

Rezultaty miękkie:

1. wzrost umiejętności komunikowania się w sposób bezpośredni
2. wzrost poczucia zdolności do wpływania na lokalne sprawy
3. wzrost satysfakcji i zadowolenia z zamieszkania przy ulicy Sikorki 15
4. wzrost poczucia bezpieczeństwa
5. wzrost zaufania do sąsiadów i instytucji
6. wzrost poziomu wiedzy i umiejętności w zakresie przeciwdziałania marginalizacji społecznej
7. wzrost wrażliwości mieszkańców na wzajemną pomoc
8. poprawa funkcjonowania społecznego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia
9. nabycie umiejętności aktywnego i społecznie akceptowanego sposobu spędzania wolnego czasu
10. wzrost uczestnictwa w życiu społecznym, kulturalnym i politycznym
11. nabycie wiedzy i nowych umiejętności o charakterze zawodowym
12. podniesienie stopnia świadomości znaczenia profilaktyki zdrowotnej

Rezultaty twarde:

1. utworzenie nowych form wsparcia dla społeczności bloku socjalnego ulicy Sikorki 15:
2. Środowiskowego Klubu „Sikorka”, jako przestrzeni do wspólnego użytku społeczności mieszkańców oraz miejsca realizacji zajęć warsztatowych
3. Punktu Porad Obywatelskich
4. zorganizowanie, w każdym roku trwania projektu, minimum 2 przedsięwzięć budujących kompetencje społeczne mieszkańców ulicy Sikorki 15 i ich relacje z otoczeniem
5. zbudowanie partnerstwa lokalnego skoncentrowanego wokół problemów i potrzeb omawianej społeczności
6. przeprowadzenie w każdym roku trwania projektu przynajmniej 50 konsultacji specjalistycznych (prawnych, psychologicznych, pedagogicznych etc.) w Punkcie Porad Obywatelskich
7. zorganizowane 4 wizyt studyjnych w społecznościach realizujących podobne programy dla 8 uczestników powyższych warsztatów - wyłonionych liderów społeczności
8. przeszkolenie 2 liderów społeczności w zakresie pracy animatora lokalnego
9. udział 5 osób w grupie samopomocowej
10. zorganizowane 6 kursów kształtujących wiedzę i umiejętności zawodowe
11. udział 9 osób w grupie edukacyjno – wspierającej dla osób pozostających bez zatrudnienia
12. zorganizowanie w każdym roku trwania projektu, warsztatów edukacyjno – rozwijających dla rodziców pod nazwą: „Rozumiem, rozmawiam”
13. udział 5 osób w grupie samopomocowej, rekrutującej się spośród uczestników warsztatów dla rodziców
14. udział 9 osób w wieku 15-24 w treningu umiejętności społecznych
15. udział 9 osób w wieku 15-24 w zajęciach umożliwiających rozwój zainteresowań
16. (fotografia, grafika komputerowa, warsztaty muzyczne)
17. zagospodarowanie otoczenia bloku: piaskownica dla dzieci, zjeżdżalnia, zieleń, ławki,
18. brama wjazdowa
19. utworzenie 1 „podstrony” internetowej

Wartością dodaną będzie opracowanie i wydanie lokalnej Mapy Zasobów i Potrzeb.

Monitoring i ocena programu:

Monitorowanie programu odbywać się będzie systematycznie w trakcie jego trwania, poprzez analizę dokumentów wytwarzanych na poszczególnych etapach wykonywania zadania, tj. rekrutacja, świadczenie usług, rozliczanie usług, zlecanie zadań, sprawdzanie listy obecności podczas szkoleń, zajęć i spotkań.

Ocena szkoleń wyjazdowych będzie się odbywać na podstawie analizy ankiet ewaluacyjnych (przeprowadzanych po szkoleniach).

Celem bieżącego monitoringu będzie:

- pomiar osiąganego postępu w projekcie i porównywanie go z założonymi rezultatami
- wskazanie na ewentualną potrzebę podjęcia działań korygujących

Program Aktywności Lokalnej będzie elementem ewaluacji zewnętrznej prowadzonej podczas realizacji programu dwukrotnie (w okresie początkowym i na zakończenie). Na koniec okresu programowania zostanie dokonane podsumowanie i ocena efektywności Programu Aktywności Lokalnej w postaci raportu końcowego, opracowanego przez ewaluatora z wykorzystaniem opinii i uwag zespołu realizatorów programu oraz w oparciu o analizę dokumentów i przeprowadzone badania ewaluacyjne. Opis badań i wnioski znajdą się w raporcie z ewaluacji.

Rezultaty projektu na poziomie społecznych przemian będą monitorowane i badane przy użyciu technik socjometrycznych, ze szczególnym wskazaniem koła socjometrycznego jako graficznej techniki pozwalającej odczytać informacje dotyczące pozycji i sieci relacji poszczególnych osób oraz grupy jako całości. Dzięki tej metodzie, zastosowanej przed rozpoczęciem projektu, podczas ewaluacji „on going”, „mid –term”, „ex post”, uzyskane zostaną następujące informacje, obrazujące relacje w obrębie społeczności i wpływ udziału w projekcie na ich kształtowanie się:

- wzrost liczby par reprezentowanej przez wybory odwzajemnione
- zmniejszenie liczby klik (grup tworzących zamknięty krąg)
- wzrost liczby łańcuchów (jeden wybiera drugiego, drugi – trzeciego itd.)
- zmniejszenie liczby osób odrzuconych (wybory negatywne)
- wzrost ilości organizacji do których należą beneficjenci projektu